

SPOR MEZI UNIVERSITNÍ KNIHOVNOU V OLOMOUCI A ARCHIVEM KRAJE OLOMOUCKÉHO O KNIHOVNU METROPOLITNÍ KAPITULY

ŠTĚPÁN KOHOUT

Abstrakt: Příspěvek je věnován otázce příslušnosti souboru rukopisů, prvotisků a starých tisků, shromážděného Metropolitní kapitulou u sv. Václava v Olomouci a koncem roku 1950 převzatého Archivem Kraje olomouckého do správy společně s kapitulním archivním fondem. Proti převzetí knih vznesla v lednu 1952 protest Universitní knihovna v Olomouci, poněvadž si činila nárok na všechny státem převzané knihovny církevních ústavů, navíc argumentovala bezpečnějším uložením a lepší dostupností čtenářům. Spor mezi oběma institucemi, přenesený na úroveň ministerstev školství, vnitra a Státního úřadu pro věci církevní, byl uzavřen ještě téhož roku ponecháním souboru ve správě archivu.

Klíčová slova: Archiv, knihovna, kapitula, rukopisy, prvotisky, Olomouc.

Věnováno paní Heleně Řihákové k životnímu jubileu.

Existence tří nezávislých rukopisných sbírek v jednom nevelkém a spíše provinčním městě, jakým Olomouc je, bývá nerozpletitelnou záhadou i pro tuzemské, natož zahraniční badatele. Ne každý dobře rozlišuje sbírky vědecké knihovny, vlastivědného musea a kapitulní knihovny, uložené v zemském archivu. Nemuselo tomu tak být nutně. Kdyby před 65 lety vyšel pokus o začlenění kapitulní knihovny do fondů tehdejší universitní knihovny (dnes Vědecká knihovna v Olomouci), měli by badatelé orientaci o něco jednodušší.

Zamýšlenou mikrosundu, zavedenou do diskontinuitní vrstvy kompetenčních nesrovnalostí, charakteristických pro všechny společenské převraty (přelom 40. a 50. let nevyjímaje) a jiskřících napětím mezi dvěma olomouckými institucemi, bude vhodné započít pár slovy na osvětlení výchozí situace: psal se rok 1951, Universitní knihovna v Olomouci (dále UK), ústav se staletou tradicí, postupně přebírala a s námahou ukládala snad až 300 000 svazků z klášterních knihoven zrušených předešlého roku, které přiřčenila ke knihám zabaveným v rámci josefínských vlny rušení klášterů.¹ Na druhé straně se nachází olomoucký krajský archiv (dále KA), fakticky zřízený teprve předešlého léta, postavený před úkol převzít písemnosti olomouckých církevních institucí, mezi jinými i kapituly.

Olomoucká metropolitní kapitula ukládala své listiny a rukopisy prokazatelně od poloviny 12. století a může se tak v tuzemských podmínkách pochlubit výjimečně dlouhou kontinuitou. Její archiv byl spolu s kapitulní knihovnou (dále KK) naposledy umístěn ve vedlejší budově kapitulního proboštství v Křížkovského ulici č. 8. Universita Palackého, jejíž rektorát se usídlil v sousední hlavní budově č. 10, naléhala na rychlé vyklizení prostor. KA formálně převzal kapitulní písemnosti včetně knihovny v prosinci 1950, což byl výsledek porady z 6. 12. 1950, rozhodující o osudu olomouckých církevních archivů a potvrzený výnosem

1 KORHOŇ, M. – VINTROVÁ, T. (eds.). *Chrám věd a múz: dějiny Vědecké knihovny v Olomouci*. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci, 2016, s. 222–229: podrobný výklad o průběhu konfiskace klášterních knihoven.

Archivu ministerstva vnitra v Praze ze 17. 2. 1951. Zájem zdejších historiků ale radil nestěhovat archiválie do sídla archivu, ne zrovna pohodlně dostupného zámku v Janovicích u Rýmařova. Proto v červenci a srpnu 1951 přenesli brigádníci balíky do jednoho z kanovnických domů, stojícího jen pár desítek metrů odsud, doslova „za rohem“, na Wurmově ulici č. 11, kam před nedlouhým časem olomoucké arcibiskupství přestěhovalo archiv své konsistoře.²

Kapitulní archiv byl s knihovnou od nepaměti volně spojen: pokud je známo, funkci knihovníka a archiváře zastávala vždy jedna a tatáž osoba. I místem uložení si byly oba fondy, knižní i archivní, velmi blízké. Archiv našel zdánlivě bezpečné útočiště v severní věži svatováclavské katedrály a knihovnu (bez rozlišení knih tištěných a rukopisných) hostila patrně již od 16. století místnost nad vikářskou sakristií. Po požáru v únoru 1803, který vážně poškodil chrámové průčelí včetně věží, byl archiv také přestěhován nad sakristii do místnosti s knihovnou sousedící. Zde potom s krátkodobými přestávkami setrvaly oba celky pospolu přes 60 let, kdy byly postupně přemístěny do již zmíněné proboštské residence. Pro knihovnu v ní byl roku 1864 upraven sál v patře, archiv se o čtyři léta později nastěhoval do přízemí.

UNIVERSITNÍ KNIHOVNA VZNÁŠÍ NÁROK

Skutečnost, že krajský archiv převzal do své správy nejen kapitulní archiválie, nýbrž i knižní fond, znepokojila Stanislava Křupku, muže pověřeného vedením knihovny. Tento rodák ze Skalky u Prostějova, absolvent prostějovského gymnasia a Karlovy university, někdejší profesor olomouckého Polívkova reálného gymnasia a od roku 1942 zaměstnanec UK, zaujal jako předválečný a nacisty pronásledovaný komunista po roce 1945 místo zástupce ředitele Bohuše Vybírala. Více než práci v knihovně se ale věnoval funkcionáři: byl předsedou kulturní komise Ústředního národního výboru města Olomouce a členem Národní kulturní komise v Praze. Po Vybíralově odchodu do důchodu pak sám od prosince 1948 stanul v čele ústavu.³

S převzetím KK archívem nebyl Křupka ani v nejmenším srozuměn. Osobně navštívil krajského archiváře Františka Spurného, svého o 20 let mladšího krajana, sotva čtyřiařicetiletého absolventa téhož prostějovského gymnasia a následně Masarykovy university, aby dosáhl

2 KOHOUT, Š. Vznik „Seznamu rukopisů olomoucké kapituly“ z roku 1961. *Studie o rukopisech*. 2014, 44, s. 319–355, zde na s. 322. Se zřízením depotu přímo v Olomouci počítal KNV Olomouc hned od počátku pro vzdálenost Janovic, měl však být umístěn v budově Wurmovy 13, poněvadž sousední Wurmovy 11 obýval tou dobou kanovník František Světlík (†13. 12. 1949), viz Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, spisovna někdejšího Archivu Kraje olomouckého (od roku 1954 Státního archivu) v Janovicích (dále jen ZAO-AKO), kart. 8, korespondence 1949–1950, zámek Janovice, zřízení KA. Národní archiv v Praze, fond Státní úřad pro věci církevní Praha, karton 5, odd. Archiv olomoucké diecese (dále jen NAP-SÚC), sdělení Archivu ministerstva vnitra SÚC čj. 118/15-5/15-50/A/4862 ze 7. 12. 1950, tam i zmínka o zájmu místních historiků. O příkazu AMV ze 17. 2. 1951 převzít kapitulní archiv do správy viz ZAO-SVKOI, krabice 139 (1952), opis zprávy KNV Olomouc podané MŠVU dne 23. 5. 1952. Konsistorní spisovnu, jejíž původní sídlo (budovu konsistoře) zabral Stavoprojekt, v tu dobu archiv nespravoval, vedl ji zaměstnanec konsistoře Jaroslav Michalík a teprve po odchodu roku 1954 převzal archiv mlčky i konsistorní fond do „operativní správy“.

3 O Křupkovi jen stručné medailony bs [=SMEJKAL, Bohuslav]: Stanislav Křupka šedesátníkem. *Kdy-kde-co v Olomouci*. 1967, červen, s. 5–6; TANDLEROVÁ, I. Ohlédnutí. *Kdy-kde-co v Olomouci*. 1997, červen, s. 46. Zde je Křupka nazýván ředitelem knihovny, v době sporu se však podepisoval jako „správou pověřen“. KORHOŇ, M. – VINTROVÁ, T. *Chrást věd a múz*, s. 219: Vybíralova soukromá stíznost na časté Křupkovy absence. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Krajský národní výbor Olomouc, inv. č. 2130, kartoteční list zaměstnance S. Křupky. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Krajský pedagogický ústav, karton 1, osobní karta S. Křupky (1907–1972): Prvním působištem byla státní reálka Olomouc, čeština-němčina (1. 9. 1932), pak vojenská služba (1. 9. 1937), gymnasium Olomouc (1. 4. 1939, míněno Polívkovo reálné gymnasium) a po propuštění z vězení universitní knihovna (1. 1. 1942). Po odchodu z vedoucího místa v knihovně přešel na místo uměleckého ředitele Krajského oblastního divadla v Olomouci (1. 6. 1954) a nakonec do Krajského pedagogického sboru (1. 1. 1958, pozdější Krajský pedagogický ústav). TAMTÉŽ, balík 29, roční závěrečné zprávy: v KPÚ mu byl svěřen kabinet občanské nauky, zde setrval až do smrti. Je paradoxní, že jako člověku, jenž z titulu své funkce sledoval ideovou úroveň učitelů předmětu, mu bylo v rámci normalizačních stranických prověrek zrušeno členství v KSČ.

vydání rukopisů a prvotisků.⁴ To Spurný odmítl na základě tzv. provenienčního principu, primární maximy novověkého evropského archivnictví, respektující původ archiválií a sjednocující dokumenty jednoho původce do jednoho celku. Tříšténí dokumentů pocházejících z činnosti jednoho původce by bylo vážným prohrěškem vůči uvedeně zásadě.

První neúspěch Křupku neodradil. Využil svých osobních a stranických kontaktů a někdy na přelomu let 1951/1952 se spojil s Františkem Lónem, vedoucím IV. referátu Krajského národního výboru v Olomouci (dále KNV), do jehož působnosti spadalo školství, osvěta a tělesná kultura. Na základě tohoto jednání dne 23. 1. 1952 zaslal KNV obšírný rozklad, v němž požadoval zákrok vůči archivu a vydání KK.

Jeho argument byl trojí:

1. Uplatnění provenienčního principu je čirou formalitou, rukopisy jakožto památky literární nepodléhají archivním zásadám, patří do knihovny.
2. Spojení funkce kapitulního archiváře a knihovníka neznamená, že by fondy knihovny a archivní byly nedílným celkem, šlo o opatření z důvodů pouze úsporných. „Toho jsme byli svědky i jinde, že v církevních kruzích se na kulturních položkách zvláště šetřilo.“
3. Knihy nejsou v archivu uloženy bezpečně, budova není trvale obsazena, archiv nemá personál ani na dozor, natož na zajištění přístupu badatelům a odborné zpracování. UK má tresorovou místnost a může případným zájemcům poskytnout každodenní přístup.⁵

Druhý argument je jediný, který lze jednoduše odmítnout zcela jednoznačně: knihovni ani archivní fond nebyl zdaleka tak obsáhlý, aby si vynutil rozdělení funkcí knihovníka a archiváře. Titulárně zastával obě funkce jeden z kanovníků, reálně pak měl tento kapitulář k ruce člena vikářského sboru působícího při katedrále, který jako archivní adjunkt vyřizoval běžnou denní agendu. Ovšemže byl adjunkt z dnešního pohledu pouhým diletantem, neměl žádné odborné školení a úkolem byl pověřen jen proto, že jevil k péči o staré knihy a písemnosti náklonnost. Nebylo to konec konců v oboru soukromých archivů (museí, knihoven) žádnou výjimkou, nýbrž pravidlem, a ještě v 50. letech minulého století, v počátcích budování sítě okresních archivů, nastoupilo do služby mnoho takových lokálních vlastivědců či historiků-amateurů, než byli podle stupně naléhavosti vystřídáni odbornými pracovníky třeba ještě s nezavřeným vysokoškolským studiem.

Mýlil by se, kdo by KK pokládal za mimořádně rozsáhlý celek. Tehdejších 623 svazků rukopisů představovalo – pro srovnání – pouhých 40% rukopisného fondu UK (1 455 svazků), s ním spojený soubor 274 kapitulních prvotisků a 3 517 kusů starých tisků do roku 1800 je

4 Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Státní vědecká knihovna Olomouc (dále ZAO-SVKOI), krabice 139 (1952), čj. 138/52 z 23. 1. 1952. Křupka alespoň dosáhl toho, že mu Spurný v prostorách archivu vyhradil místnost pro uložení 1 500 knih, TAMTĚŽ, čj. 166/52 z 25. 1. 1952. F. Spurný (1927–2004), rodák z Prostějova, jako čerstvý absolvent university jmenován v říjnu 1950 vedoucím archivu Kraje olomouckého se sídlem v Janovicích u Rýmařova, od roku 1954 transformovaného na Státní archiv Janovice. Jako nestraník propuštěn po prověrkách (1958), poté Okresní archiv Šumperk (propuštěn 1976, Okresní vlastivědné muzeum Šumperk (1976–1990), Slezská univerzita Opava (1992–1999, docent 1993). SPURNÝ, F. Osm let jsem u vás sloužil... *Sborník archivních prací*. 2001, 51, s. 452–474. HARAŠTOVÁ, Z. František Spurný – čarodějný učeň a inkvizitor v jedné osobě. *Vlastivědný věstník moravský*. 2013, 65, s. 347–360.

5 ZAO-SVKOI, krabice 139 (1952), čj. 138/52 z 23. 1. 1952. Rozklad byl na vědomí zaslán i ministerstvu školství, věd a umění jakožto zřizovateli UK a F. Spurnému, čj. 211/52 z 4. 2. 1952, čj. 225/52 z 12. 2. 1952. K rozkladu byl připojen strojopisný přepis sešitového katalogu rukopisů z poloviny 19. století. F. Lón (1903–1986) byl jedním z nejvýraznějších představitelů stalinismu na Olomoucku, do města přišel jako profesor Slovanského gymnasia v Olomouci (1939–1945, čeština, francouzština, filosofie), od počátku 1946 odešel pracovat na ministerstvo školství, kde byl hned 25. 2. 1948 jmenován zmocněncem akčního výboru ministerstva pro dohled nad akčními výbory vysokých škol a fakult a pro koordinaci jejich práce. Od března 1949 přešel na tehdy vznikající KNV Olomouc, aby vedl referát ŠOT. V dubnu 1952, s reformou povinné výuky marxismu-leninismu na vysokých školách, odešel na Universitu Palackého, postupně dosáhl titulu profesora, zastával funkci prorektora a ředitele ústavu marxismu-leninismu.

jen drobným zlomkem bohatství historického knižního fondu, uchovávaného v depositářích UK (2 000 prvotisků, 65 000 starých tisků).

Argument první je ale nutno připustit k diskusi. Podle tehdejší archivní teorie byla pro posouzení, zda kniha (lhostejno, zda rukou psaná, či tištěná) přísluší archivu, anebo knihovně, rozhodující „otázka, zda dokument vznikl v důsledku organické úřední či provozní činnosti“. Přirozeně existují i tištěné archiválie, například úřední cirkuláře, patenty apod., které po svázání mají podobu knihy, ale náleží do archivní péče, zvláště když se přímo dochovaly ve fondech, kde lze jejich výskyt oprávněně očekávat, typicky ve fondech soudů, úřadů, velkostatků... Stejně tak existují i rukopisné knihy nepopíratelně archivní povahy, matriky, urbáře, pozemkové knihy... „Na druhé straně rukopisy, jako například literární rukopisy a rukopisy děl vůbec, pokud vznikaly mimo organickou úřední nebo provozní činnost, zejména z pohnutek literárních, patří převážně do knihovny či do literárního archivu.“⁶ Na první pohled bylo a je zřejmé, že drtivá většina kapitulních rukopisů úřední činnosti za svůj vznik nevdečí. Proto mohl mít poukaz na literární charakter textů v rukopisech obsažených nepopíratelnou váhu. Obzvláště magicky mělo asi působit později stále opakované zdůrazňování, že se mezi nimi nalézají i díla Jana Husa, dokonce údajný autograf.

Třetí a poslední argument byl velmi věrným popisem tehdejší situace – proto se Spurný maximálně snažil na jednu stranu napravit nedostatky, na druhou stranu poukázat na to, že ani v knihovně není vše bezproblémové.

Rozklad byl adresován KNV, poněvadž archiv byl momentálně bezprostřední součástí jeho III. referátu (referát pro vnitřní věci). Na půdě KNV se proto 7. 2. 1952 sešla porada, která měla mimo jiné otázku uložení KK vyřešit. Kromě Spurného, Křupky, Zdenka Šprince a Rudolfa Pogody st. coby zástupců KNV se jí účastnil i Ladislav Hosák za universitu a Jaroslav Kanyza za tehdejší Krajské (dnes Vlastivědné) museum. Bylo odhlasováno dojednat se Státní archivní komisí (dále SAK) deponování KK v UK. Spurný se od výsledku distancoval a namítal, že řada rukopisů má archivní povahu. Náhradou za takové rukopisy měly být pořizeny a v kapitulním fondu ponechány fotokopie. Úkolem zajistit převod bylo pověřeno církevní oddělení I. referátu (pro lidovou správu).⁷

Jmenované oddělení ale s převodem ani s dělením knihovny zásadně nesouhlasilo, argumentovalo přitom skutečnostmi nám již známými: o přidělení kapitulního archivního i knihovního fondu krajskému archivu bylo již rozhodnuto a není důvodu rozhodnutí měnit. Krajský archivář vše řádně převzal a je za převzaté materiály zodpovědný. Případná změna musí být nejprve předmětem jednání mezi ministerstvy školství a vnitra.⁸

INTERVENCE STÁTNÍHO ÚŘADU PRO VĚCI CÍRKEVNÍ

Po zjištění, že se jej krajské orgány nezastanou, musel rozhodující úsilí projevit sám Křupka. Již v říjnu 1951 přesvědčoval pracovníci Státního úřadu pro věci církevní v Praze (SÚC), pověřenou přehlédnutím v Olomouci uložených knižních i archivních církevních fondů, že KK patří do knihovny, a ona se s jeho názorem ztotožnila.⁹ Nebylo tudíž pro něj obtížné vydat se do Prahy a vyhledat Františka Huba, někdejšího duchovního církve československé,

6 *Archivní příručka*. Praha, 1965, s. 21.

7 ZAO-SVKOI, krabice 139 (1952), čj. 230/52 ze 7. 2. 1952. Na poradě bylo též dohodnuto předat cenné barokní universitní these uložené zčásti v KA a zčásti v UK jako depositum krajské galerii. Dohoda zjevně nebyla naplněna, poněvadž kompletní sbírku thesů dodnes vlastní jakožto nástupce KA olomoucká pobočka Zemského archivu v Opavě.

8 ZAO-SVKOI, krabice 139 (1952), opis zprávy KNV Olomouc podané MŠVU dne 23. 5. 1952.

9 NAP-SÚC, blíže nedatovaná a čitelně nepodepsaná (Hubová?) zpráva o služební cestě do Olomouce 25. a 26. 10. 1951.

momentálně přednostu III. oddělení SÚC, majícího na starosti právě majetek zrušených klášterů a zodpovědného za jeho řádné zajištění a předání odpovídajícím institucím. Hub nejspíše nevzdoroval a 16. 5. 1952 rozhodl, aby „rukopisy a knihovna kapitulního archivu [...] byly z archiválií vyčleněny a jako převážně literární památky deponovány v tresoru Universitní knihovny v Olomouci.“¹⁰ Argumentovalo se tedy bezpečnostními a odbornými důvody: knihy nepatří do archivu, nýbrž do knihovny, která se o ně postará lépe.

Proč se vlastně SÚC domníval, že je ve věci kompetentní rozhodnout ještě před posouzením věci plnem SAK? Poněvadž v jeho pravomoci byl i dohled nad církvemi, nad jejich majetkovými a hospodářskými záležitostmi a v neposlední řadě i nad knihovnami a zároveň archiváliemi zrušených klášterů: byl to právě SÚC, kdo rozhodoval, co se s tou či onou knihovnou stane a kdo ji dostane přiděleno. Proto onen pokus, třebaže kapitula dosud právně existovala a nikdo ji nezrušil, jenom fakticky přišla o veškeré prostory, do kterých by mohla svou knihovnu s archivem uložit, načež se takto ohrožených fondů „operativně“ ujímal stát.

Křupka jednoduše využil služební známosti s Hubem, výsledkem ale mohl být nanejvýš kompetenční spor, poněvadž v tuto chvíli jediná příslušná k rozhodování o archivních fondech byla SAK. Již v září 1950 se SÚC totiž dispoice s KK zřekl, když na dotaz církevního oddělení KNV Olomouc odpověděl, že knihovna nenáleží do sféry knihovnické, nýbrž archivařské a nemá být nikomu vydána bez svolení archivu ministerstva vnitra.¹¹

Přednostu UK povzbudilo, že od července 1952 byla jím vedenému ústavu svěřena někdejší proslulá arcibiskupská knihovna ze zámku v Kroměříži, čítající tehdy 75 000 svazků včetně cca 500 rukopisů a 200 prvotisků. Spatřoval v tom jasný precedens: v zámku, který byl roku 1948 vyvlastněn bez náhrady na základě revise I. pozemkové reformy, se nacházel též arcibiskupský archiv, řízený jako v případě kapituly knihovnikem a archivářem v jedné osobě. I tady měl archiv gottwaldovského kraje se sídlem v Uherském Hradišti převzít spisy společně s knihovnou, označenou vzhledem k archivu jako příruční, čemuž se ale vzepřel zástupce Národní knihovny. Na jeho stranu se postavili další zúčastnění, a poněvadž krajský archivář nemínil o arcibiskupskou knihovnu příliš bojovat, původní plán zvrátili: zatímco archivní fond zde převzal krajský archiv, knihovnu svěřilo ministerstvo školství právě UK, která ji vedla jako svou pobočku.¹² Proč by tomu mělo být v případě KK jinak?

SÚC neadresoval své rozhodnutí archivu (ani na vědomí), nýbrž pouze knihovně. Křupka poslal do Janovic jednoduchý opis doprovazený lakónsky prostou žádostí o sdělení data, „kdy a za jakých modalit nám budou knihovna kapitulního archivu a rukopisy předány“.¹³ Trochu by to připomínalo Mnichovskou dohodu, kdyby bylo možno malé přirovnat k velkému a kdyby se archiv podřídil.

STÁTNÍ ARCHIVNÍ KOMISE PŘEDÁNÍ KAPITULNÍ KNIHOVNY ODMÍTÁ

To ale Spurný neměl v úmyslu. Pravda, intervenci SÚC neočekával, byla pro něj překvapivím. Doufal, že se vše vyřídí na domácím archivním poli, kde předpokládal mít pevnější

10 ZAO-SVKOI, krabice 139 (1952), čj. 614/52 ze 16. 5. 1952. Státní okresní archiv Šumperk, fond František Spurný (dále SOKAŠ-FS), sign. II/28, Spurný Zemkovi 3. 6. 1952.

11 O odpovědi SÚC ze 13. 9. 1950 viz ZAO-SVKOI, krabice 139 (1952), opis zprávy KNV Olomouc podané MŠVU dne 23. 5. 1952.

12 BUTULOVÁ-VLČKOVÁ, I. Dějiny zámecké knihovny, s. 53. ZAO-SVKOI, krabice 139 (1952), čj. 786/52 z 20. 6. 1952. Rozhodnutí padlo 17. 4. 1952 na společném jednání zúčastněných institucí, zápis viz Národní archiv v Praze, fond Státní archivní komise, sign. 055.8-CA, kart. 11. Krajský archivář Antonín Gába hodlal podržet knihovnu františkánskou, neboť v jejích klášteře archiv sídlil. Podřízení kroměřížské arcibiskupské knihovny UK pro svou nepraktičnost dlouho nevydrželo: od roku 1959 ji spravovalo tamní okresní vlastivědné museum.

13 ZAO-AKO, sign. 055.8-CA/1952, kart. č. 11, čj. Arch/353 z 31. 5. 1952.

postavení, než knihovníci. Poté, co se seznámil s rozhodnutím SÚC, obrátil se na tajemníka Státní archivní komise Zdeňka Šambergra s dotazem, jak postupovat. Poukázal na to, že řada rukopisů má archivní povahu, například jsou zde kopie listin. Zdůraznil, že archiv má KK řádně uloženu a stará se o její brzké bezpečnostní zajištění a odborné zpracování, zatímco je knihovna zavalena statisíci svazků knih z klášterních knihoven, naprosto neuspořádaných, složených na hromadách ve zcela nevyhovujících prostorách, a nemá na zpracování rukopisů žádného odborníka. Hlavní argument SÚC, jako by byla KK ponecháním v archivu ohrožena ve své existenci, byl podle Spurného naprosto lichý.¹⁴

Aby podpořil své stanovisko, ocestoval Spurný 11. 6. 1952 do Prahy a navštívil osobně sekretariát Státní archivní komise, kde získal od Šambergra písemný pokyn „příruční knihovnu kapitulního archivu“ nevydávat. Podkladem bylo vyjádření historiků Zdeňka Fialy a Františka Grause, předložené Fialou po vzájemné poradě. Rukopisy není možné oddělit, poněvadž převážná část má archivní charakter a je prý nutno považovat je za tzv. pomocné knihy. Jejich odloučení by zapříčinilo zmatek a v UK, která nemá na zpracování rukopisů žádného odborníka, „by vznikla zcela neorganická a neživá umělá sbírka bez jakéhokoliv základu“. Záležitost měla být projednána na příštím zasedání komise, a poněvadž se pro setrvání KK v archivu předběžně vyslovil rovněž další historik Josef Polišenský, vrátil se Spurný domů s oprávněnou nadějí na dobrý výsledek. Knihovně jednoduše oznámil, že rukopisy vydat nemůže.¹⁵

Jak víme, první argument, prohlašující rukopisy za pomocné knihy vedené při archivu, nebyl udržitelný. Pomocnými knihami se nazývaly příruční knihy sloužící k evidenci spisů procházejících úřadem a k jejich vyhledání ve spisovně úřadu. Dnes je tato kategorie známa jako registraturní pomůcky: do ní spadají podací protokoly, rejstříky, repertáře aj.¹⁶ Takových knih byl mezi rukopisy KK zanedbatelný zlomek a mezi tisky samozřejmě nic. Když měl Spurný upřesnit, jaké rukopisy archivní povahy má na mysli, odhadl jejich počet na 150 kusů, konkrétně však vyjmenoval pouhých 19 s dodatkem, že to jsou jen typické příklady. Byla to úniková cestička z nouze – kdyby měl vypočítat všechny, o mnoho více by jich nenašel.

Zato druhý argument byl zcela opodstatněný: roztržení knihovny mezi dvě instituce by skutečně neprospělo ničemu.

Přestože SÚC na svém původním rozhodnutí výslovně trval, verdikt SAK z 1. 7. 1952 byl přesně opačný: KK má zůstat archivu. Po oznámení výsledků zasedání se Spurný zaradoval, že „rukopisy a vůbec kapitulní knihovna je zachráněna z nenasytných spárů univerzitní knihovny“.¹⁷

14 SOKAŠ-FS, netříděno, Spurný Šambergrovi 31. 5. 1952. ZAO-SVKOL, krabice 140 (1953), příloha k čj. 360/53 z 18. 3. 1953. Knihy dosud provisorně uložené ve zrušeném františkánském klášteře v Uherském Hradišti byly například v červenci a srpnu složeny v někdejší klášteře voršilek v Olomouci.

15 ZAO-AKO, sign. 055.8-CA/1952, kart. č. 11, pokyn Sekretariátu SAK čj. 484/52-SAK-055.8-KA-OL ze 7. 6. 1952. Národní archiv v Praze, fond Ministerstvo vnitra II Praha – Státní archivní komise, kart. 11, sign. 055.8 CA, kapitulní archiv v Olomouci a biskupský archiv v Kroměříži (dále jen NAP-SAK): Fiala vyjádřil svůj a Grausův názor nedatovaným dopisem Šambergrovi, který posloužil jako koncept pokynu a byl jenom přestylizován. Vypuštěny byly například věty: „3) Pokud jde o bezpečnost, je to prostě hovadina a nemá smyslu se o tom bavit.“, „Konečně v žádném případě nedopusť (z důvodů věčných a zásadních), aby olomoucká univerzitní knihovna dostala knihovnu kapitulního archivu. Žádá o to výslovně Graus i Polišenský.“ SOKAŠ-FS, sign. II/28, Spurný Zemkovi 17. 6. 1952. Spurný Zemkovi 20. 8. 1952: Graus, „v otázce umístění rukopisů stojí rozhodně za námi“. ZAO-SVKOL, krabice 139 (1952), čj. 755/52 z 10. 6. 1952. Se Šambergrem měl asi věc předjednánu, poněvadž odmítnutí vydat knihovnu bylo datováno již 7. 6., zatímco do Prahy dojel podle vlastních slov až 11. 6.

16 ROUBÍK, F. a kol. *Slovníček archivní terminologie*. Praha, 1954, s. 22; HRUBÝ, V. *Úvod do archivní teorie i praxe*. Praha, 1930, s. 38.; WANNER, M. a kol. *Základní pravidla pro zpracování archiválií*. Praha, 2015, s. 27–28.

17 ZAO-AKO, sign. 055.8-CA/1952, kart. č. 11, čj. 055-CA-12/7-52/Arch/484, oznámení SÚC, že „bohužel musí trvat na svém původním rozhodnutí z 16. 5. t.r.“ SOKAŠ-FS, sign. II/28, Spurný Zemkovi 29. 7. 1952. Spurný prý již obdržel zápis ze zasedání SAK. Tento zápis se ve spisovně archivu nenalézá, nepodařilo se jej ani najít v dosud neuspořádaném fondu Národní archiv v Praze, Státní archivní komise. Přesné znění usnesení SAK mi tedy zatím není známo.

Postoj SAK byl v celém sporu klíčový: KK se okamžikem převzetí stala součástí archivního bohatství a nic ji z něj v tu chvíli již nemohlo vytrhnout, jedině v případě, že by se jí archiváři sami vzdali, ať již z vlastního pohnutí, anebo přemožení silou argumentů dokazujících, že jí bude v knihovně typu UK lépe. Ani jedna z obou podmínek se však nenaplnila: vůle k vydání scházela a argumenty nabádající k revisi předešlého rozhodnutí byly odmítnuty.

Protistrana byla samozřejmě zklamána. UK zastupoval při jednání Rudolf Pittermann, pracovník ministerstva školství, věd a umění. Jak aktivní byl v prosazování požadavku nelze říci, ale už v červnu nabádal UK k dohodě. Po skončeném zasedání SAK Křupkovi jen stručně oznámil, že byl navzdory protestu přehlasován, a poradil mu, aby se dále obracel na SÚC.¹⁸

Takovou radu ale Křupka nepotřeboval, svou stížnost odeslal úřadu krátce poté, co mu KA oznámil, že se rozhodnutí SÚC nepodřídí. „Dr. Spurný zde neuznává názor kulturních pracovníků a lidové správy Kraje olomouckého.“ Ze všech bodů, kterými sekretariát SAK svůj zamítavý postoj odůvodnil, se ho nejvíce dotkla poznámka, že knihovna nemá školeného specialistu-kodikologa.¹⁹

ŠROVNÁNÍ PODMÍNEK V ARCHIVU A KNIHOVNĚ

V tomto bodě na tom byly obě konkurenční instituce více méně stejně. V knihovně sice počínaje dubnem 1950 působil Slavomír Šišák, převedený sem údajně pro kádrové nedostatky z filosofické fakulty, znalec bezpočtu moderních, klasických a orientálních jazyků, který měl popis rukopisů za součást pracovní náplně, ale není mi známo, že by se práce ujal nebo se na poli kodikologie jakýmkoli způsobem projevil – odváděly ho jiné úkoly, naléhavější.²⁰ Teprve od července 1952 nastoupil do knihovny čerstvý absolvent brněnské univerzity Eduard Petrů, kterému byl do péče svěřen historický fond, jednou týdně dojížděl do Kroměříže obsluhovat tamní nově zřízenou pobočku a navíc si vzal za úkol revisi Tilleho soupisu českých rukopisů.²¹ Počínaje dubnem zde také začali na soupisu právnických rukopisů pracovat vyakčnění profesori právních dějin František Čáda a Miroslav Boháček, pověření tímto úkolem z podnětu olomouckého KNV. Jinak ovšem na třídění statisícových přírůstků ze zrušených církevních knihoven disponovala UK ještě v březnu 1953 pouze jediným důchodcem-neodborníkem, zaměstnaným na poloviční úvazek.²²

Spurný, vědom si důležitosti argumentu, že se ke zpracování KK už přikročilo, přijal nabídku, kterou mu už v lednu 1952 předložil někdejší kapitulní archivní adjunkt Metoděj Zemek: navrhl Spurnému, že spolu pod dohledem brněnského profesora pomocných věd historických Jindřicha Šebánka zpracují katalog rukopisů. Rychlé zpracování by vyvrátilo výtku, že se KA nedokáže o KK po odborné stránce postarat. Zatímco Spurný od spolupráce brzo odstoupil pro množství jiných povinností, Zemek vytrval déle a do roku 1955 katalogisoval první stovku svazků, nepříznivý ohlas jej ale od další práce odradil.²³

18 ZAO-SVKOI, krabice 139 (1952), čj. 800/52 ze 6. 6. 1952. Tamtéž, čj. 829/52 z 26. 6. 1952: závěrečný Pittermannův příspěvek z 8. 7. o výsledku hlasování SAK.

19 ZAO-SVKOI, krabice 139 (1952), čj. 829/52 z 26. 6. 1952.

20 Brněnský absolvent působil před příchodem do UK dva roky jako asistent J. L. Fischera na Universitě Palackého, jeho hlavním úkolem byl popis knih. Dle vlastních slov aktivní znalost latiny, francouzštiny, němčiny, částečně řečtiny, hebrejštiny, arabštiny, španělštiny, italštiny, pasivní znalost angličtiny, sanskrtu, turečtiny, perštiny, syrštiny, hindu, páli, malajštiny, bengálštiny, částečně čínštiny a japonštiny, ZAO-SVKOI, kart. 141, čj. 720/52 z 4. 5. 1950.

21 ZAO-SVKOI, krabice 139 (1952), příloha k čj. 959/52, důvodová zpráva k plánu zaměstnanců na r. 1953. TAMTÉŽ, krabice 140 (1953), příloha B k čj. 221/53, vytyčení hlavních úkolů UK na r. 1953.

22 ZAO-SVKOI, krabice 140 (1953), čj. 360/53 z 18. 3. 1953.

23 SOKAŠ-FS, sign. II/28, Spurný Zemkovi 3. 1. 1952. Dopis je sice datován rokem 1951, ale obsahově zapadá do roku 1952.

Mimoto Spurný zorganizoval na počátek srpna 1952 týdenní archivní brigádu studentů olomoucké university zaměřenou na hrubé pořádání kapitulního archivního fondu, vedenou F. Grausem a Z. Kristenem, přičemž se Graus osobně věnoval rukopisům a pořídil jednoduché rozpisy textů devíti desítek kodexů. Další Spurného iniciativou bylo navázání spolupráce s Vladimírem Nopem, toho času knihovníkem olomoucké katedry germanistiky, který se ale mohl vykázat předchozím působením v knihovně pražského Národního musea. Novovo působení ovšem záhy skončilo fiaskem: jeho péče se omezila na nové přerovnání knih podle formátů, prvotisky navíc i přečísloval. Těmito kroky znemožnil na čas vyhledávání a znehodnotil dosavadní pomůcky.²⁴

Naopak ve značně nevýhodě byl KA vůči UK co se týče zpřístupnění badatelům. Zde měla knihovna s vytápěnou studovnou, pravidelnou každodenní otevírací dobou a lehce dostupným obsáhlým fondem pomocné literatury (byť ne právě kodikologicky zaměřené) a dalšími čtenářskými službami jednoznačně navrch. Budova na Wurmově ul., kde byla KK uložena, nebyla tou dobou ničím jiným než depositářem, kam dojížděl archivář z Janovic nakrátko a ve velmi nepravidelných intervalech, častěji sem docházel jen konsistentní archivář Michalík. Badatelům byla dostupná pouze po předchozím objednání a předběžném stanovení termínu návštěvy, k dispozici měli jenom stolec ve velmi jednoduše zařízené kanceláři, netopilo se zde a nebyla tu po ruce žádná literatura. Veškeré Spurného pokusy obsadit budovu stálým personálem, který by zajistil běžný chod pobočky, se až do října 1953 míjely účinkem a ani poté nebyly podmínky studia pro veřejnost nijak velkorysé. To se změnilo teprve zřízením řádné badatelny v září 1956.

Trvale neobsazená budova snad představovala jisté bezpečnostní riziko, podmíněné však nepřilíhš pravděpodobným souběhem okolností. Jistě si lze představit, že uloženým písemnostem hrozila krádež vloupáním, mohlo dojít i k požáru či jiné živelné pohromě, UK na to ale poukazovala s důrazem nepřiměřeným tomu, v jakých podmínkách byla sama nucena knižní konfiskáty ukládat. Aby ulomil námitkám hrot, plánoval Spurný v zájmu ochrany rukopisů alespoň opatřit místnost jejich uložení železnými okenicemi a vstupní dveře pobít plechem, což byl v podmínkách počínajícího plánovaného hospodářství záměr hodný Sisyfa a ani po roce nebyl uskutečněn. Ze zrušeného archivu staré olomoucké university se mu podařilo získat velký ocelový tresor. Zamýšlel také nechat pro rukopisy zhotovit kartonová pouzdra, aby je ochránil před prachem, všednodenním škůdcem.²⁵

KONEČNÉ ROZHODNUTÍ STÁTNÍ ARCHIVNÍ KOMISE

Koncem července zopakoval Křupka svou stížnost adresovanou SÚC na domněle svévolné počínání archivní správy, která neustále KK zadržuje. Na základě jeho podnětu navštívil Hub 4. 8. tajemníka SAK Šambergra. Jedním z podkladů pro jednání byla nepochybně i důvodová zpráva, předložená jménem KNV Olomouc a vypracovaná osobně Spurným. Shrнул zde své dosavadní argumenty, které jenom ve stručnosti rekapituluje: KK je nedílnou součástí archivu („tvorí takřka jeho příruční knihovnu“), nelze ji využívat ani zpracovat bez

²⁴ KOHOUT, Š. Vznik Seznamu rukopisů, s. 323–328.

²⁵ ZAO-AKO, sign. 055.8-CA/1953, kart. č. 12, KNV Olomouc objednává 17. 6. 1952 u komunálního podniku Remeslné závody Jednotného národního výboru Olomouc „protipožární zajištění místnosti budovy církevního archivu v Olomouci Wurmova 11“, tamtéž urgence z 13. 5. 1953, SOKAŠ-FS, sign. II/28, Spurný Zemkovi 20. 8. 1952. Tresor posléze archivu sloužil v badatelně k uložení vzácnějších a vypůjčených archiválií, po přestěhování do nové budovy jej dodnes využívá restaurátorská dílna k přechovávání chemických látek. Z železných okenic tentokrát sešlo (budovu by zvenci hyzdily), ale byla jimi posléze opatřena do dvora směřující okna bývalé domácí kaple, kam byly rukopisy, prvotisky a listiny nakonec přemístěny. Aby však nebylo bezpečnosti příliš, visely klíče od tresoru i kaple vzorně označeny na háčcích u dveří mezi knihovnou a badatelnou, tedy lehce a nápadně na dosah badatelské veřejnosti.

soustavného přihlížení k archivním materiálům, uložená je bezpečně, badatelům je dostatečně dostupná a odborně se již zpracovává. Aby své důvody zaštitil též ideově, připojil podle dobového zvyku i krátký pseudomarxistický výklad, jak z hospodářské základny (kapitulních statků a jejich archivu) vyrůstá kulturní nadstavba (knihovna).²⁶

Kritický čtenář by mohl mít k některým bodům výhrady, kromě výše uvedených by bylo možno diskutovat i onu nedílnot a závislost na ostatních archiváliích. Již dávní kapitulaři vyňali některé rukopisy a vřadili je do archivu počínaje generálním vikářem Kašparem z Glandorfu ve druhé čtvrtině 18. století, další byly převedeny při příležitosti inventarisace archivního fondu a knihovny v letech 1837–1839 a naposledy (počtem 6) při inventarisaci v letech 1964–1967, celkem 25 rukopisů. Nelze tedy tvrdit, že by byl soubor absolutně nerozdělitelný – dělitelný samozřejmě je, podstatnou otázkou však zůstává, co by z dělení vzešlo. Takto jsou svazky vyčleněné z knihovny uloženy v sesteském fondu a přesně evidovány, takže je jasné, odkud pocházejí.

Hub se na onom jednání pokusil dojednat kompromis: brání-li předání KK výskyt rukopisů archivní povahy, nešlo by rozdělit rukopisy a knihy na část archivní, která by zůstala v archivu, a část literární, která by přešla do knihovny? Právo výběru by měla UK. Dopad svého návrhu oslabil Hub tím, že se od žádosti výslovně desinteresoval. „Říkal, že knihovníci ho neustále honějí, a že by měl rád od toho již pokoj. Prohlásil, že jinak nemá žádný osobní zájem na tom, kam mají věci definitivně připadnout,“ sdělil Šamberger počátkem srpna soukromým listem Spurnému. Za takových okolností nebylo těžké zachovat pevný postoj. „Je patrné, že olomoucký knihovník žene věc na ostří nože, my ovšem hodláme trvat na usnesení Státní archivní komise.“ Hubovi nicméně oznámil, že si vyžádá od F. Grause a J. Polišenského písemná dobrozdání, zda je KK povahy spíše archivní nebo literární, a pak se otázka v součinnosti se SÚC definitivně uzavře.²⁷

Přínejmenším Polišenského posudek dopadl podle očekávání: KK obsahuje archivní rukopisy a rozhodně by bylo nemožné ji rozdělit. Přesto na něj Šamberger ani nečekal a 20. 8. 1952 sdělil Hubovi konečné zamítavé rozhodnutí. Zcela se přiklonil k argumentům Spurného důvodové zprávy, které zčásti doslovně přepsal včetně oné pseudomarxistické doušky. Je nepochybné, že se rozhodovalo a priori a všechny důvody byly nepodstatné, vedlejší. Představitelé českého archivnictví nezvažovali ani na okamžik možnost, že by KK vydali. V jejich očích byl SÚC nepřítelným partnerem, který svou nedbalostí, chaotickým jednáním, uspěchaností na jedné a liknavostí na druhé straně zavinil nesmírné a přitom zbytečné škody na archiváliích rušených klášterů, které navzdory četným výstrahám a upozorněním nebyl schopen zajistit a ochránit před mnohdy naprosto barbarským zacházením.²⁸ Tím, že znovu otvíral záležitost už jednou uzavřenou, jen potvrdil svou nespolehlivost. Spojení s SÚC znamenalo tedy pro olomouckého universitního knihovníka „Jidášův polibek“.

Na základě výše uvedeného sdělení vyřídil Hub 12. 9. 1952 Křupkovou červencovou stížnost negativně: s převodem KK nesouhlasí ani ministerstvo vnitra, jehož orgánem SAK byla, ani KNV Olomouc. Také Hub do své odpovědi převzal takřka beze změny text

26 ZAO-AKO, sign. 055.8-CA/1952, kart. č. 11, čj. 055-CA-2/52-Arch/551 z 2. 8. 1952. NAP-SAK, vyjádření KNV Olomouc z 5. 8. 1952.

27 ZAO-AKO, sign. 055.8-CA/1952, kart. č. 11, čj. 055.8-K-OI-640/52 ze 6. 8. 1952, Šamberger Hubovi. SOKAŠ-FS, netříděno, Šamberger Spurnému 4. 8. 1952: Spurný při pořádání svých písemností z pouhého podpisu „Zdeněk“ usoudil, že jde o Zdeňka Fialu (viz SPURNÝ, Osm let... s. 457), písmo je však Šambergrovo, nikoli Fialovo. ZAO-SVKOI, krabice 139 (1952), čj. 950/52 z 30. 7. 1952.

28 NAP-SAK, dobrozdání J. Polišenského z 23. 8. 1952. Tamtéž, čj. 055.8-K-OI-677/52 z 20. 8. 1952, SAK zamítá návrh SÚC na rozdělení či předání KK. GABRIELOVÁ, P. Vyšetřování zaměstnanců Státního úřadu pro věci církevní v souvislosti s akcí VK – vyklizení klášterů. In: KUBÍN, P. (ed.). *Brány pekelné ji nepřemohou. Kapitoly z pronásledování církví v Československu*. Praha, 2013, s. 83–93, zde na 88.

Spurného důvodové zprávy, dodal navíc, že s tímto rozhodnutím je zajedno i Národní knihovna v Praze.²⁹

Znamenalo to prakticky konec sporu mezi archivem a knihovnou o umístění KK. Kromě zásadního nezájmu o výsledek záležitosti v podstatě bagatelní stála za Hubovým ústupem pravděpodobně ještě jedna okolnost. Chtěl zpočátku Křupkovi vyhovět, proč by ne, ale nečekal tak silný odpor a nemínil se dostat do křížku s orgány ministerstva vnitra. Tehdy nebylo radno dostat se do hledáčku. Hub jistě věděl, že se o něj soudruzi z ministerstva zajímají a nejsou to jen archiváři, kteří ho činí zodpovědným za laxní přístup k ochraně klášterních archiválií, což mělo za následek početné materiální i historické škody. Jistě mu docházelo, že by udělal velkou chybu, kdyby na sebe zbytečně upozorňoval: jeho kolegové, přednostové ostatních odborů SÚC a jiní lidé zapojení do vyklízení klášterů byli tou dobou již ve „výrobě“, v dolech, anebo rovnou ve vazbě. Kolem Spurného se šířily pověsti, že je synovcem Jindřicha Spurného, známějšího pod přezdívkou Gríša, tehdy vlivného náměstka na řečeném ministerstvu a zároveň předsedy SAK, tedy v archivnictví muže číslo jedna, bráno ovšem z mocenských a nikoli odborných posic. Přestože šlo skutečně jenom o fámy a jistě mnoho lidí v Olomouci a Praze znalo pravý stav věci, u méně zasvěcených vyvolávala shoda jmen opatrnost.

Spurný samozřejmě na pověsti nespolehal a nezanedbával budování společenských kontaktů: Šamberger strávil na jeho pozvání v Janovicích v červenci 1952 dovolenou a krajský archivář se tak mohl blíže seznámit „s mocným mužem našich archivů“, jen o čtyři léta starším, než byl sám. Poté se v korespondenci namísto dosavadního oslovení „Milý soudruhu!“ shledáme s důvěrnějším „Milý Franto!“. Se Zdeňkem Fialou se setkával jako s instruktorem pro krajské archivy a kvůli publikaci svých článků v *Archivním časopise* – Fiala do roku 1951 pracoval pro Ústřední archiv ministerstva vnitra a i po svém odchodu na universitu předsedal ediční a metodické subkomisi SAK. S Grausem a Polišínským, kteří rovněž stáli ve sporu za archivem a byli přizváni za znalce, se poznal prostřednictvím jimi vedených archivních brigád a nepřekvapí, že si svou ochotou, vstřícností a celkově milou povahou oba získal na svou stranu (nehledě k tomu, že i Polišínský byl rodem z Prostějova),³⁰ zatímco – mimochodem řečeno – v Křupkově charakteru zřejmě převažovaly rysy konfliktní nad konciliantními. Vůbec nutno uznat, že si Spurný navzdory svému mládí a dosud nepatrným odborným zkušenostem počínal ve sporu dosti obratně.

POKUS ZAPOJIT ČESKOSLOVENSKOU AKADEMII VĚD A VYHASNUTÍ SPORU

Poté, co Křupka ústupem SÚC ztratil jediného efektivního spojence, pokusil se bojovat ještě na vlastní pěst. Aby měl na své straně také nějaká expertní vyjádření, která by byla s to opakovat posudkům vypracovaným pro SAK, obrátil se v říjnu 1952 na katedru bohemistiky University Palackého v Olomouci se žádostí o posouzení zářijového negativního rozhodnutí SÚC. Počátkem prosince dostal obšírný posudek vyhotovený Jiřím Daňhelkou, který se bezvýhradně postavil za UK a doporučil předat spor k rozhodnutí Československé akademii věd.

Na rozdíl od Daňhelkova bystrého shledání protiargumentů v otázce samé, kdy prohlédl zástupnou povahu většiny předložených důvodů, ovšem byla rozhodčí úloha čerstvě založené akademie představou – slušně řečeno – chimérickou: z jakého titulu by k ní byla legitimována? Přesto v lednu 1953 putoval z Olomouce obdobná žádost o posudek, adresovaná Kabinetu filologické dokumentace ČSAV. Následujícího měsíce vedoucí kabinetu Bohumil Ryba

²⁹ ZAO-SVKOL, krabice 139 (1952), čj. 1106/52 z 12. 9. 1952.

³⁰ SPURNÝ, Osm let..., s. 466–467. SOKAŠ-FS, sign. II/28, kart. 6, Spurný Zemkovi 12. 7. 1952. HOFFMANNOVÁ, J. – PRAŽÁKOVÁ, J. *Biografický slovník archivářů českých zemí*. Praha, 2000, s. 172 (Fiala), 615 (Šamberger).

Křupkovi stručně sdělil, že vědecká rada kabinetu na svém zasedání 6. 2. 1953 jednomyslně doporučila převést KK do správy UK v zájmu lepší dostupnosti souboru.³¹

A tím spor definitivně usnul – nikdo otázku znovu neotevřel. Proč? Nejspíše z vyčerpání. Rok 1952 byl náročný pro všechny strany, osobně i profesně. Křupka se po třináctiletém manželství rozvedl se svou dosavadní ženou Ludmilou, rozenou Sázelovou, s níž měl syny Stanislava (*1943) a Květoslava (*1944), a v červnu se oženil s Jarmilou Černou. Ani jeho funkce mu neopěchávala příliš mnoho času nebo sil nazbyt, knihovna měla tou dobou přes 30 zaměstnanců a na vedoucího se hrnuly povinnosti odevšad. Navíc přišel o své zastánce. František Lón odešel v dubnu z KNV na lékařskou fakultu jako vedoucí kabinetu základů marxismu-leninismu, čímž nastartoval svou třicetiletou univerzitní kariéru, vyvolávající u kolegů a studentů podle okolností střídavě úsměšky a mrazení v týle. František Hub ztratil místo v SÚC a před zatčením, naplánovaným již na květen 1952 za obrovské škody při správě klášterních majetků, ho na nedlouhý čas ochránila jen ruka Zdeňka Fierlingera a říjnové přesazení na židli vedoucího redaktora nově založeného Ústředního církevního nakladatelství.³²

Rovněž Spurný zmizel na dva roky ze scény: od listopadu konal základní vojenskou službu a se svou zástupkyní Marií Gajdoščíkovou mohl udržovat jen písemný kontakt.³³

ZÁVĚR

Spor trval vlastně jen pár měsíců a představoval v dějinách obou institucí nepříliš významnou epizodu, bráno v kontextu doby, kdy náhle více než milion knih a stovky kilometrů archivních spisů měnily své držitele.³⁴ Navzdory tomu jisté ohlasy přece jenom pronikly i mezi odbornou veřejnost. Když v červnu 1954 žádala pražská byzantinoložka Růžena Dostálová o zapůjčení husovského rukopisu CO.123 pro Anežku Schmidtovou (tehdy ještě nikoli Vidmanovou), svou začínající kolegyni z Kabinetu pro studia řecká, římská a latinská, uvedla svou žádost slovy: „Podle našich informací byla knihovna olomoucké kapituly zrušena a rozdělena mezi archiv a Studijní knihovnu.“³⁵

Naštěstí tomu tak nebylo. Pokud se při každé příležitosti Stanislav Křupka zaklínal tím, že mu nejde o prestiž ani o konkurenci, že usiluje jenom o uplatnění zásady věcné příslušnosti knih do jim odpovídající paměťové instituce a o ochranu vzácného knižního fondu, můžeme mu věřit a nemusíme.³⁶ Kapitulní knihovna byla sice nevelkým, zato však příliš chutným soustem na to, aby vyvolání sporu o její přináležitost nezakládalo podezření z postranních úmyslů. V jeho prospěch samozřejmě hovoří to, jak se staral o záchranu alespoň části archiválií klášterů olomouckých dominikánů a kapucínů, které převzal spolu s jejich knihovnami, neboť v době vyklízení klášterních objektů (tj. v létě a na podzim 1950) se krajský archiv

31 ZAO-SVKOI, krabice 139 (1952), čj. 1545/52 z 15. 10. 1952. TAMTÉŽ, krabice 140 (1953), čj. 33/53 ze 7. 1. 1953, čj. 227/53 z 19. 2. 1953. TAMTÉŽ, kart. 143, čj. 1457/52 z 9. 12. 1952.

32 URBAŠEK, P. – PULEC, J. a kol. *Kapitoly z dějin univerzitního školství na Moravě v letech 1945–1990*. Olomouc, 2003, s. 170; GABRIELOVÁ, P. *Vyšetřování...*, s. 90–92. JINDRA, M. *Strážci lidskosti: dvanáct příběhů příslušníků Československé církve (husitské) vězňených po únoru 1948*. Praha, 2007, s. 17. Hub byl v září 1953 za škody způsobené nedbalou správou konfiskovaného majetku spolu s dalšími bývalými přednosty odborů SÚC zatčen a do ledna 1954 ve vazbě, k procesu však nedošlo.

33 SPURNÝ, *Osm let...*, s. 459.

34 SMEJKAL, B. *Státní vědecká knihovna v Olomouci 1945–1965*. Olomouc, 1965, s. 44; KORHOŇ, M. – VINTROVÁ, T. *Chrám věd a múz*, s. 229. Obě publikace věnují sporu zaslouženě jen letmé zmínky, stejně jako z druhé strany ROUBIC, A. K počátkům olomouckého krajského archivu. In: ŠTARHA, I. (ed.). *155 let archivnictví v českých zemích*. Brno, 1995, s. 127–133, zde na s. 131.

35 Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Státní oblastní archiv Opava, pobočka Olomouc, inv. č. 49, R. Dostálová 1. 6. 1954.

36 Namátkou ZAO-SVKOI, krabice 139 (1952), čj. 950/52 z 30. 7. 1952, čj. 1245/52 z 15. 10. 1952.

teprve rodil. Na druhé straně se Křupka netajil ambicí využít konfiskační vlny a soustředit v knihovně důležité regionální historické knižní fondy, aby tak posílil její postavení druhé nejstarší knihovny po pražské Národní knihovně.³⁷

Univerzitní knihovna vyvolala spor a neuspěla, přestože některé argumenty, jimiž krajský archiv podepřel svůj vzdor, byly účelové a ne zrovna přesvědčivé. Nikdo se ale příliš odůvodněním nezabýval, největší váhu měl totiž argument jediný: status quo. Oproti heslu „knihy knihovným“ postavili archiváři zásadu stejně jednoduchou jako účinnou – když už jednu rukopis v archivu jsou, ať tam také zůstanou. Že se tím kapitulní knihovně neublížilo, je dnes naprosto zřejmé.

V oboru alternativní historie nelze nic tvrdit s jistotou, nicméně kdyby došly Křupkovy představy naplnění, byla by KK s největší pravděpodobností roztržena na čtyři části. Nejmenší část by představovaly rukopisy svou povahou skutečně archivní: ty by zůstaly v archivu a byly by – tak jako nyní – vřazeny do fondu Metropolitní kapitula Olomouc. Zbytek rukopisů by byl vtělen do rukopisné sbírky UK, kde by v lepším případě tvořil samostatný podcelek, v horším by byl roztržěn podle formátů a včleněn mezi ostatní svazky. Horší varianta by bezesporu potkala prvotisky a staré tisky. Kapitulní knihovna by tak byla rozptýlena a dnes bychom se mohli nejspíše jenom dohadovat, co k ní původně přesně patřilo.

THE DISPUTE BETWEEN THE LIBRARY OF PALACKÝ UNIVERSITY AND THE REGIONAL ARCHIVES IN OLOMOUC OVER THE METROPOLITAN CHAPTER LIBRARY

Summary: The aim of this article is to reveal a controversy between both above mentioned institutions concerning the manuscripts, incunables and other old printed books collection, founded in the middle of the 12th century by the Metropolitan chapter by St. Wenceslas' Cathedral in Olomouc. Ending 1950, the regional archives took over the collection from the chapter in administration together with its archival fonds. The library protested against it in January 1952, claiming all church libraries in the Olomouc and Zlín (Gottwaldov) region for itself. Although the communist state seized all men's monasteries in Czechoslovakia in April 1950 and confiscated its property including archival documents and books, that was not the case of the chapter collection. The library settled two supplementary arguments testifying in its favor, making a promise to take the collection in better care and to provide more extensive services for readers. The dispute was solved on the level of the ministerial departments of the interior, for education and for church affairs, settled by keeping of the collection in archival administration and brought to end in the same year 1952.

Key words: Archives, library chapter, manuscripts, incunables, Olomouc.

Mgr. Štěpán Kohout (*1969)

Absolvent FF UP Olomouc, od roku 1994 zaměstnanec olomoucké pobočky Zemského archivu v Opavě, správce Sběrky rukopisů Metropolitní kapituly Olomouc, archivních fondů Metropolitní kapitula Olomouc, olomouckých řeholních konventů a řady písemných pozůstalostí příslušníků hnutí Katolické moderny.

³⁷ ZAO-SVKOL, kart. 142, čj. 771/50 ze 16. 5. 1950.